

HSN yttrande på fullmäktigeberedningarnas rapporter 2021

Fullmäktiges tre beredningar (Södra Lappland, Skellefte/Norsjö och Umeå) för folkhälsa och demokrati fick för 2021 två likalydande riktade uppdrag.

UPPDRAG 1

Genom medborgardialog ta fram underlag för att stärka god och nära vård ur ett medborgarperspektiv med fokus på jämlikhet och tillgänglighet genom samverkan med andra aktörer.

UPPDRAG 2

Genom medborgardialog och i samverkan med relevanta samhällsaktörer undersöka hur regionens verksamheter på ett mer effektivt sätt kan stötta invånarna i arbetet med att förebygga övervikt, fetma, diabetes samt hjärt- och kärlsjukdom för ökad livskvalitet och för att främja en jämlikare folkhälsa i Västerbotten.

Beredningarna inledde arbetet med att öka ledamöternas kunskap i uppdragens ämnen för att skapa en gemensam utgångspunkt. Vid en digital kunskapsdag adresserades "God och Nära Vård" både gällande generella definitioner och arbetet i länet och därefter presenterades en fördjupning om hälsoläget i Västerbotten. Dagen avslutades med ett fördjupningspass av SKR om att föra medborgardialoger digitalt. Metoder som sedermera valdes för att genomföra uppdragen var för samtliga beredningar dels digitala möten med medborgare och föreningar, dels utskick av frågor i form av en digital enkät. Dialoger försvårades och begränsades av den pågående pandemin. Arbetet med uppdragen har sammanställts i tre rapporter; en från respektive beredning. Arbetet med uppdragen rapporterades till regionfullmäktige i november 2021.

Av rapporterna framgår sammanfattningsvis att invånarnas upplevelse av tillgänglighet är en mycket viktig faktor för tilliten till hälso- och sjukvården. Särskilt lyfts telefontillgängligheten till primärvården, dvs regionens hälsocentraler. Många är nöjda med vården idag men det finns en oro för neddragningar och kompetensbrist och att man som patient ska drabbas av detta genom en ytterligare minskad tillgänglighet. De faktorer som lyftes fram av särskilt hög betydelse för en god och nära vård var snabba och enkla kontaktvägar, gott bemötande, väntetider för kontakt likväl som besök och åtgärd, en fast vård- /läkarkontakt och geografisk närhet. Från uppdraget avseende förebyggande folkhälsoarbete framhålls bland annat vikten av tillgänglig information, stöd och råd utan pekpinnar och insatser anpassade efter individens olika förutsättningar.

God och Nära Vård (Uppdrag 1)

Den nationellt pågående omställningen mot God och Nära Vård är i grunden att stärka och tydliggöra patientens ställning genom delaktighet och personcentring. God och Nära Vård handlar inte bara om geografisk närhet utan också kontinuitet, trygghet, samordning, jämlikhet och kompetens. Hälso- och sjukvårdsnämnden i Region Västerbotten beslutade i november 2020 om Målbild 2030 som i sin essens beskriver God och Nära Vård. De vägledande principerna som ska utgöra grund för förflyttning mot målbilden är "I rätt tid, På rätt sätt och På rätt plats".

Tillgänglighet, kontinuitet och samordning

Att snabbt och enkelt komma i kontakt med vården lyfts av medborgarna beredningarnas rapporter som en viktig del av nära vård. Många svar vittnar om frustration kring svårigheter att komma i kontakt med hälsocentralerna på telefon. Antalet samtal till primärvården har ökat kraftigt men vi har också besvarat långt fler samtal än tidigare. Arbetet med att förbättra tillgängligheten utifrån den lagstadgade vårdgarantin pågår kontinuerligt, dock har arbetet de senaste två åren sinkats pga den pågående pandemin som kraftigt påverkat sjukvården och vi har nu ett gemensamt arbete att hantera det uppdämda behovet av vård.

Ett exempel på en framgångsrik åtgärd för att öka tillgängligheten som genomförts under 2021 är det kontaktcenter för barn och ungas psykiska hälsa som byggts upp som ett led i att göra vården mer tillgänglig för barn och unga, oavsett bostadsort. Till kontaktcentret kan föräldrar till barn med psykisk ohälsa ringa för bedömning/konsultation och vid behov få en mottagningstid inom primärvården eller barn- och ungdomspsykiatri inbokad direkt under samtalet. Detta är en insats som under 2021 kraftigt har ökat tillgängligheten för denna patientgrupp.

Hälso- och sjukvårdsförvaltningen har också tillsammans med Regionstyrelsens förvaltning arbetat för att förbättra och utveckla rapporteringen av tillgängligheten så att alla hälsocentraler ska kunna följa sin tillgänglighet och utefter detta genomföra förändringar och utvecklingsinsatser.

I HSN nämndplan finns vidare mätetal för att följa åtgärder för ökad tillgänglighet, tex följs hur basenheter inom nämndens område infört webbtjänster som syftar till ökad tillgänglighet. Under 2021 sjuöppades "Hälsodigitalen", en regionegen digital vårdcentral som redan besöks av många av länets medborgare. Ett antal digitala verktyg utvecklas i syfte att öka tillgänglighet men nämnden har också i ett riktat uppdrag uppmärksammat behovet av att titta på delaktigheten bland patientgrupper som inte har samma möjligheter att nyttja digitala verktyg på samma sätt som andra.

I beredningarnas rapporter pekar många av medborgarnas svar på att digitala verktyg ska vara ett komplement som aldrig kan ersätta det fysiska mötet.

Kontinuitet i vårdkontaktarna och möjligheten att få träffa samma läkare vid återkommande besök är en annan central punkt som lyfts i rapporterna. Även inom det området pågår ett nationellt arbete kring att utöka möjlighet till en fast läkarkontakt. Det nationella målet är att senast vid utgången av 2022 ska andelen i befolkningen som har en namngiven fast läkarkontakt i primärvård utgöra minst 55 procent vilket också finns som ett uppsatt mål i Hälso- och sjukvårdsnämndens verksamhetsplan för 2022. För dem i befolkningen som bor på ett särskilt boende för äldre och som där får sin huvudsakliga hälso- och sjukvård ska andelen som har en fast läkarkontakt utgöra minst 80 procent. Vid en punktmätning som gjordes via Sveriges kommuner och regioner vecka 48 2021 redovisade Västerbotten att 100 procent dvs. alla äldre på särskilda boenden har en fast läkarkontakt inom regionens primärvård. Beredningarnas rapporter belyser också medborgarnas behov av samordning och en sammanhållen vårdkedja. Här pågår inom Hälso- och sjukvårdsnämndens verksamhetsområde ett arbete med att implementera patientkontrakt som en del av den personcentrerade vården. Patientkontraktet kan ses som en ordnad plan för patienter som har behov av samordning och planering av sin vård. Inom länsamverkansgruppens arbete med kommunerna pågår arbete med att få till stånd en sömlös vård där den sammanhållna vårdkedjan från specialistvård till kommun formas utifrån patientens behov.

Jämlikhet, Jämställdhet och bemötande

Beredningarnas underlag lyfter fram behov av analyser för att undersöka hur män och kvinnor påverkar och påverkas på olika sätt av regionens verksamheter. De lyfter fram problem med män som inte söker vård pga. machokultur och kvinnor som inte tas på allvar eller prioriteras ner. Det pågår inom regionen flera utvecklingsarbeten vad gäller jämställdhets- och jämlikhetsanalyser. Inom primärvården pågår ett arbete med att identifiera ojämställdhet samt att utveckla jämställdhetsanalyser och dialoger med hälsocentraler för att åtgärda identifierad ojämställdhet.

Jämlikt bemötande är en ständigt aktuell fråga inom hälso- och sjukvården. Det nationella systemet för kunskapsstyrning arbetar med att ta fram personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp med syfte att ge jämlik och evidensbaserad vård till alla oavsett vem som söker sig till vården eller var. Ett intensivt arbete med att anpassa och implementera vårdförloppen pågår nu inom regionen.

Flera insatser pågår vidare inom regionen för att säkerställa att alla får ett bra bemötande och upplever att man blir lyssnade på inom hälso- och sjukvården. HBTQ-diplomeringar, utbildning om rasism likvärdigt patientbemötande och jämställdhetsutbildningar och utbildningar om våld i nära relationer är några av de insatser som erbjuds

Förebyggande folkhälsoarbete (Uppdrag 2)

Beställningen av primärvård ställer krav på hälsocentralernas förebyggande och hälsofrämjande arbete. Det har inverkan på första linjens arbete med att förebygga diabetes, övervikt/fetma och hjärt- och kärlsjukdom som ligger inom ramen för beredningarnas andra uppdrag. De behov som framkommer där rörde sig mycket om rätt och lätt stöd för beteendeförändringar samt att personer såg vikten av sitt eget ansvar. Beställningen till primärvården är väldigt tydlig i det att ett hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande perspektiv ska vara en integrerad del i

HSF övergripande verksamhet
Yvonne E Nygren

2022-03-23

HSN 335:3-2022

all vård och behandling. Hälsocentralen ska arbeta för att tidigt upptäcka eventuella riskfaktorer, arbeta med förebyggande insatser på individnivå och i patientmötet stödja människors förändring av ohälsosamma levnadsvanor.

I den sjukdomsförebyggande delen av folkhälsoarbetet understryks i beställningen att hälsocentralen ska "arbeta med att tidigt upptäcka tillstånd som kan ge allvarliga följder." Region Västerbotten lyfter fram tre viktiga områden för sjukdomsförebyggande insatser: hjärtkärlsjukdomar, psykisk ohälsa och cancersjukdomar. I flera avseenden kan riskfaktorerna vara gemensamma, vilket innebär att den sammantagna hälsoeffekten av förebyggande insatser kan mångfaldigas. Västerbottens hälsoundersökningar som skall erbjudas alla som fyller 40, 50 och 60 år är ett exempel på förebyggande effektiva insatser som erbjuds medborgarna inom regionen.

Hälso- och sjukvårdspersonalen erbjuds kontinuerligt utbildning kring förskrivning av fysisk aktivitet på recept (FaR), tobaksavvänjning och regelbundna utbildningar kring matvanor och riskbruk av alkohol. Vidare erbjuds också regelbundet utbildning i "Motiverande samtal" till hälso- och sjukvårdspersonal för att stötta patienter till förändrat beteende i t.ex. gällande levnadsvanor utan de pekpinnar som benämns i rapporterna.

Vissa kommunikationsinsatser för att tillgängliggöra information om det förebyggande arbetet har fått stå tillbaka under pandemin då kommunikation kring smitta och vaccinationer har prioriterats, men nationella satsningar görs t.ex. på 1177.se för att göra informationen om hälsosamma levnadsvanor mer tillgänglig för alla. Under 2021 har regionen utvecklat möjlighet till att ge stöd för förändring av levnadsvanor via digitala Stöd och behandlingsprogram inom 1177 Vårdguiden.

I Hälso- och sjukvårdsnämndens verksamhetsplan följs också mätetalet "Andel som uppger att de har god eller mycket god självskattad hälsa" som en indikator på hur medborgarna i vårt län själva upplever sin hälsa.

I början av 2022 har ett nationellt vårdprogram för prevention av ohälsosamma levnadsvanor presenterats inom det nationella systemet för kunskapsstyrning och under 2022 kommer utbildning och implementering av det vårdprogrammet att ske i vår region.